

КАЛІ ЗАКОНЧЫЎСЯ ЎРОК

3 вопыту работы

“І ВЕЕ ВЕРШ МОЙ ДЗІЎНАЙ КАЗКАЙ...”

СЦЭНАР ПАСЯДЖЭННЯ КЛУБА “КЛАСІКІ І СУЧАСНІКІ”

Мэты: пазнаёміць з жыццём і творчасцю Максіма Багдановіча; фарміраваць уменне даваць ацэнку лірычнаму твору; выпрацоўваць навыкі выразнага чытання вершаў; спрыяць выхаванню мастацкага густу, цікавасці да нацыянальнай культуры, да асобы паэта, яго творчасці; развіваць творчыя здольнасці навучэнцаў.

Абсталяванне: мультымедыяная прэзентацыя, мультымедыяны праектар для дэманстрацыі слайдаў, выстава кніг пра творчасць Максіма Багдановіча.

ХОД МЕРАПРЫЕМСТВА

1-ы вядучы. Паважаныя госці! Пасяджэнне клуба прысвечана творчасці аднаго самых загадкавых беларускіх паэтаў – Максіма Багдановіча (слайд 1)*.

Споўнілася сто гадоў, як памёр паэт. І ўжо сто гадоў існуе галіна ведаў – багдановічазнаўства, якая вывучае біяграфію, творчасць паэта, яго спадчыну як літаратурнага крытыка, уплывы на развіццё беларускай паэзіі. У багдановічазнаўстве вылучаюцца філасофскі, бібліяграфічны, гістарыяграфічны, мовазнаўчы, мастацтвазнаўчы аспекты.

Вы, хто любіце натрапіць
Між страніц старых, пажоўклых
Кнігі, ўжо даўно забытай,
Блеклы, высахшы лісток, –
Праглядзіце гэты томік:
Засушыў я на паперы
Краскі, свежыя калісьці,
Думак шчырых і чуцця.

2-і вядучы. Паэзія па сваёй прыродзе была і застаецца загадкай. Разгадвае яе кожны ўласным сэрцам. Паспрабуем разгадаць загадку Багдановіча.

І першая загадка – як, якімі шляхамі спасціг паэт родную мову, бо быў адарваны ад яе каранёў, выходзіў на ў рускамоўным асяроддзі (слайды 2 – 4).

Магчыма, вывучыў родную мову па фальклорных запісах, што захаваліся ў бібліятэцы Адама Ягоравіча, бацькі паэта. Адам Ягоравіч, па прафесіі настаўнік, у маладосці вывучаў этнаграфію, фальклор, гісторыю, запісаў ад сваёй бабкі вялікую колькасць народных казак і песень (слайд 5).

1-ы вядучы. Магчыма, музыка роднай мовы запала ў душу маленькага Максіма, калі ён разам з маці Марыяй Апанасаўнай жыў у цёткі ў вёсцы Вяззе Асіповіцкага раёна (слайд 6).

Зразумела, што захапленне роднай мовай падтрымала ў Максіма яго хросная Вольга Епіфанаўна Сёмава, якая выпісала ў 1906 г. у далёкі ад Беларусі Ніжні Ноўгарад газету “Наша Ніва”, што выдавалася ў Вільні. У гэтым выданні з’явіўся першы друкаваны твор Максіма Багдановіча – аповяданне “Музыка” (слайд 7).

2-і вядучы. Другая загадка – паэтычная: маючы адзіны прыжыццёвы зборнік “Вянок”, паэт стаў класікам беларускай літаратуры.

Далёка ад Радзімы і роднай мовы Максім Багдановіч абраў Радзіму і мову. Магчыма, яго паклікаў час – пачатак дваццатага стагоддзя – час беларускага адраджэння, перыяд паскоранага развіцця беларускай літаратуры. Ён тварыў побач з волатамі беларускай літаратуры Якубам Коласам, Янкам Купалам, Максімам Гарэцкім (слайд 8).

• Выразнае чытанне верша “Кінь вечны плач свой аб старонцы...”.

1-ы вядучы. Калі гаварыць пра творчасць паэта, то шмат разоў давядзецца паўтарыць слова *ўпершыню*.

Упершыню ў беларускай паэзіі Максім Багдановіч выкарыстаў вобразы беларускай міфалогіі: Вадзяніка, Лесуна, Змяінага цара.

Упершыню звярнуўся да класічных формаў верша: трыялет, санет, рандо.

Максім-кніжнік (так яго называлі сябры) адзін з першых творча пераасэнсаваў здабыткі сусветнай паэзіі і стаў перакладаць еўрапейскіх паэтаў на беларускую мову, гэтым самым выдатна даказаў, што мова яго продкаў цудоўна распрацаваная.

* Пры падрыхтоўцы мультымедыянай прэзентацыі выкарыстаны матэрыялы выдання “Паэт красы і гармоніі”[3].

Паэзія Багдановіча надзвычай меладычная, спеўная. Нездарма да яго творчасці звярталіся і звяртаюцца многія кампазітары.

• **Праслухоўванне “Эмігранцкай песні”** (верш М. Багдановіча, муз. У. Мулявіна) у выкананні ансамбля “Песняры” (слайд 9).

2-і вядучы. І шмат яшчэ што ён зрабіў упершыню для беларускай літаратуры, для абуджэння любові беларусаў да роднай мовы, спадчыны, бо сам горача любіў Беларусь.

Нарадзіўся паэт 9 снежня 1891 года ў Мінску ў сям’і настаўнікаў. Марыя Апанасаўна, маці Максіма, скончыла ў Мінску жаночае Аляксандраўскае вучылішча, вучылася ў жаночай настаўніцкай школе ў Пецярбургу. Адам Ягоравіч скончыў Нясвіжскую настаўніцкую семінарыю. Шмат займаўся самаадукацыяй. Працаваў выкладчыкам, служыў у банку. Гісторык, этнограф, фалькларыст (слайд 10).

У 1892 г. сям’я пераехала ў Гродна, дзе прайшлі дзіцячыя гады паэта (слайды 11, 12). У 1895 г. Марыя Апанасаўна разам з дзецьмі гасцявала ў сваёй сястры ў вёсцы Вяззе Асіповіцкага раёна, дзе Максім упершыню адчуў прыгажосць беларускай мовы. У сям’і гаварылі па-руску (слайд 13).

1-ы вядучы. Калі Максіму было 5 гадоў, памерла маці, Багдановічы пераехалі ў Ніжні Ноўгарад (слайд 14). У 1902 г. Максім паступіў у Ніжагародскую гімназію. У 1908 г. Адама Ягоравіча пераводзяць у Яраслаўль, дзе Максім працягвае навучанне (слайд 15).

Летам 1911 г. Максім адпачываў у вёсцы Ракуцёўшчына Маладзечанскага раёна (слайд 16). У тым жа годзе ён паступіў у Яраслаўскі юрыдычны ліцэй.

У пачатку 1914 г. у друкарні Марціна Кухты ў Вільні выходзіць зборнік вершаў “Вянок” (слайд 17). Закончыўшы ліцэй у 1916 г., Максім Багдановіч едзе ў Мінск, жыве ў доме Змітрака Бядулі (слайд 18).

У лютым 1917 г. цяжка хворы паэт выехаў на лячэнне ў Ялту, дзе 25 мая памёр ад спадчыннай хваробы – сухотаў. Там жа і пахаваны (слайды 19, 20).

Ў краіне светлай, дзе я ўміраю,

У белым доме ля сіняй бухты,

Я не самотны, я кнігу маю

З друкарні пана Марціна Кухты.

2-і вядучы. З успамінаў Адама Ягоравіча Багдановіча, бацькі паэта: “Так много рокового в его безвременно угасшей жизни, что невольно приходит на память образ древней Мойры, которая была к нему исключительно безжалостной и грубо насмеялась над всеми его мечтами и надеждами... Даже скромная надежда умереть в родной земле и та была обманута. И какая не-

суразность, что не он обо мне, а я о нем должен писать свои воспоминания” (слайд 21).

• **Выразнае чытанне верша “Даўно ўжо целама я хварэю...”**.

1-ы вядучы. З успамінаў Адама Ягоравіча Багдановіча: “Необыкновенная живость восприятия, чувства и движений была основной выдающейся чертой натуры Марии Афанасьевны. Подвижная, всегда весёлая, с искристыми глазами, с косою чудовищной величины, она вдобавок обладала грацией котёнка и той неотразимо чарующей прелестью, которую принято называть женственностью.

Её карточки не дают никакого понятия не только о её духовном облике, но даже о внешнем. Это – маска, лишённая жизни; а она была вся сверкающая, поющая жизнь, вся движение, радость, восторг...” (слайд 22).

• **Выразнае чытанне верша “Жывеш не вечна, чалавек...”**.

2-і вядучы. З успамінаў Адама Ягоравіча Багдановіча: “По складу своего характера, мягкого и женственного, по веселости своего нрава, живости, отзывчивости и впечатлительности, по полноте и мягкости наблюдений, по силе воображения, пластичности и вместе живописности продуктов его творчества он [Максим] всего более напоминал свою мать, особенно в детстве...

...по моему мнению, его поэтический талант есть дар его матери, в ней самой дремавший в неразвитом состоянии, или, может быть, осколок поэтического дарования его прабабушки Рузали, сказкам которой в моих записях и песням своей родины он обязан пробуждением своего таланта”.

• **Выразнае чытанне верша “Прывет табе, жыццё на волі!...”**.

1-ы вядучы. З успамінаў Адама Ягоравіча Багдановіча: “Первоначальное обучение со всеми детьми, в том числе и с Максимом, я вел сам, а по поступлению в гимназию руководил их самостоятельным чтением... В моей библиотеке было всё, что было лучшего в мире и ничего пошлого – значит выбор был обширный и на все вкусы... Дома Максим учился охотно и легко...” (слайд 23).

2-і вядучы. З успамінаў Адама Ягоравіча Багдановіча: «По этим сказкам [бабки Рузали Казимировны] Максим ознакомился впервые с белорусской речью. Она знала на память множество белорусских песен и вообще была носителем и хранительницей народной старины: обрядов, гаданий, пословиц, народных лекарственных средств... Кое-что позаимствованное мною из этого источника через посредство моих писаний отразилось на творчестве её правну-

ка Максима, своеобразно им претворенная, в особенности в цикле “У зачараваным царстве» (слайд 24).

• **Выразнае чытанне** верша “Добрай ночы, зара-зараніца!...”.

• **Выразнае чытанне** верша “Па-над белым пухам вішняў...”.

• **Выразнае чытанне** верша “Плакала лета...”.

• **Выразнае чытанне** верша “Зімой”.

1-ы вядучы. З успамінаў Адама Ягоравіча Багдановіча: “С тем же упорством он относился и к изучению белорусского языка и к написанию стихов на нём. Если принять к соображению состояния его здоровья, необходимость учения и все обстоятельства его жизни, то нельзя не признать его работу в этой сфере огромной. Ведь не пошёл же он по линии наименьшего сопротивления: не стал писать по-русски. Но он этот лёгкий путь еще в детстве отверг и смело решил преодолеть огромные трудности, чтобы овладеть родной речью своих предков и овладеть настолько, чтобы писать красивые стихи и обогатить эту речь новыми художественными формами. К последней цели он стремился вполне сознательно.

Ему хотелось показать, что никакой размер, никакая форма не чужды белорусской речи. Какие трудности он преодолел на этом пути, свидетельствуют его рукописи и тетради: сколько там выписок из словарей, сборников и старопечатных книг!”

• **Выразнае чытанне** верша “Санет” (“Паміж пяскаў і гіпецакэй зямлі...”).

2-і вядучы. З успамінаў Адама Ягоравіча Багдановіча: «В “Нашей Ниве” впервые появились в печати его стихи, не помню, в 1906 или 1907 году. Но ясно помню его радость в лице и сверкавшие живым огоньком глаза, когда он, вбежав в мою комнату, показывал мне напечатанными свои стихи... Понятна эта радость. Тут не только говорило самолюбие, столь свойственное молодости, видеть своё имя в печати, но и нечто большее: сознание, что подготовительные труды были не бесцельны, что он, оторванный от родины, заговорил её языком, хотя и не совсем чистым, пусть даже и картавым, но это дело всё исправляющего времени, а пока есть куда пригнаться и дать исход накопившимся чувствам и смутным мечтам о далёкой таинственной родине: гукнуть издалека – и услышать созвучный отклик» (слайд 25).

• **Выразнае чытанне** верша “Песняру”.

1-ы вядучы. З успамінаў Адама Ягоравіча Багдановіча: «Его тянуло в Белоруссию, где ему хотелось познакомиться с белорусскими писателями и деятелями по белорусскому возрож-

дению... Я, разумеется, ничего против этого не имел, и он отправился в Вильню в половине июня (1911) тотчас же по выходе из гимназии. Поездка длилась два месяца с небольшим и обогатила его живыми наблюдениями родного края, вообще поставила лицом к лицу с живой действительностью...

Поездкой он был очень доволен, и, конечно, она была весьма благотворна для его поэтической деятельности. Возвратясь, он легко рассказывал о подвижниках белорусской литературы, о тех злоключениях, которые они переживают, о недостатках средств, о бескорыстном служении родному слову многих работников, главным образом из среды учителей... о Вильне и её старине... о виленском музее древностей... о коллекции слуцких поясов, которые он там видел и которые, по-видимому, вдохновили его к написанию “Слуцких ткачих»» (слайд 26).

• **Выразнае чытанне** верша “Слуцкія ткачыхі”.

• **Праслухоўванне песні “Слуцкія ткачыхі”** (верш М. Багдановіча, муз. У. Мулявіна) у выкананні ансамбля “Песняры” (слайд 27).

2-і вядучы. З успамінаў Адама Ягоравіча Багдановіча: «Я никогда его не видел в женском обществе, за исключением его двоюродных сестёр. Думаю, что он никогда его и не искал. Он слишком был серьёзен и чист для фривольных связей и слишком честен, чтобы вводить кого-нибудь в заблуждение насчёт серьёзности своих намерений, а о женитьбе он, видимо, не помышлял ввиду своей болезни.

Насколько возвышенны были его взгляды на женщину, свидетельствует вся его поэзия... “Мадонна” – вот тот образ и тот идеал, в котором он представлял себе женщину – образ чистоты и невинности...

И потому, рисуя образ Мадонны, Вероники, боясь, чтобы здесь не заподозрили живой сердечной привязанности, он целомудренно предупреждает: “Яна – выдумка маёй галавы»» (слайд 28).

• **Выразнае чытанне** верша “Раманс”.

• **Праслухоўванне песні “Вераніка”** (верш М. Багдановіча, муз. І. Лучанка) у выкананні ансамбля “Песняры” (слайд 29).

1-ы вядучы. З успамінаў Адама Ягоравіча Багдановіча: “Раздражался он легко, но был отходчив. Спорил с азартом, размахивал кулаками и прижимал их к груди... Всего больше интересовался вопросами национальными и литературными. Незлобив и мягок, мечтателен, с нежным, почти женственным сердцем...

Воззрений он держался прогрессивных и по убеждениям был гуманистом чистойшей воды...

В школе был хорошим товарищем... все его близко знавшие относились к нему любовно... К состоянию своего здоровья относился довольно беспечно, и за этой стороной дела приходилось пристально следить мне. Роста был высокого, хорошо сложен, но держался несколько сутуловато. Волосы имел густые, слегка волнистые, темно-русые. Глаза серые” (слайд 30).

• **Выразнае чытанне верша** “Халоднай ноччу я ў шырокім, цёмным полі...”.

2-і вядучы. Паэзія Максіма Багдановіча прыгожая, спеўная, нацыянальная, сацыяльна значная, актуальная, класічная, вечная!

Беларусь, твой народ дачакаецца
Залацістага, яснага дня.
Паглядзі, як усход разгараецца,
Колькі ў хмарках залётных агня...

Спіс літаратуры

1. Максім Багдановіч : энцыклапедыя / склад. І. У. Саламевіч, М. В. Трус ; рэдкал. : Т. У. Бялова (гал. рэд.) [і інш.]. – Мінск : Беларус. энцыкл. імя П. Броўкі, 2011.

2. Паэт красы і гармоніі [Электронны рэсурс] : Да 120-годдзя з дня нараджэння Максіма Багдановіча (1891 – 1917) / Нацыянальная бібліятэка Беларусі, Літаратурны музей М. Багдановіча ; складальнікі: Л. Г. Гушчынская [і інш.]. – Мінск : НББ, 2011. – 1 электронны аптычны дыск (DVD-ROM).

3. Шлях паэта. Успаміны і біяграфічныя матэрыялы пра Максіма Багдановіча. – Мінск : Маст. літ., 1975.

Іван ГЕРАСІМОВІЧ,

выкладчык беларускай мовы і літаратуры
вышэйшай кваліфікацыйнай катэгорыі

філіяла “Мінскі дзяржаўны аўтамеханічны каледж
імя акадэміка М. С. Высоцкага” ўстановы адукацыі
“Рэспубліканскі інстытут прафесійнай адукацыі”.

Аўтар ахвяруе ганарар на развіццё часопіса.